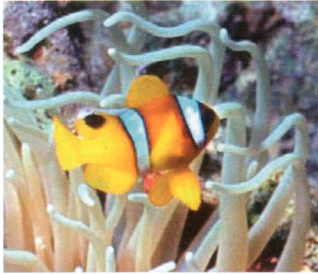

צִוְתָאוֹת צוּתָאוֹת

■ סִימְבִּיּוֹזָה (מיוונית: syn=יחד, bios=חיים)

שושנת ים והדג שושנון
תצלום: ד"ר דוד דרום

מונח כללי לציון חיים בצוותא של שני יצורים שונים (בדרך כלל שני צמחים שונים או בעל חיים וצמח) בקשר מרחבי הדוק, מתמשך או תמידי. בצוותאות יש שכל אחד מן היצורים מפיק תועלת ממשנהו, ויש שרק יצור אחד מפיק תועלת.

כל אחד משני היצורים הוא צִוְתָאִי (סימביונט, symbiont).

דוגמאות: פגת תאנה וצרעה – הצרעה חיה בתוך הפגה ומאביקה אותה; שושנת ים והדג שושנון (clown fish) – הדג נחבא ויוצא בינות לזרועות הצורבות של שושנת הים. הדג חסין מפניהן והן מגנות עליו. "בתמורה" הדג מעניק לשושנה פירורי מזון מטרפו.

המילה צִוְתָאוֹת גזורה מן המילה הארמית צִוְתָא המצויה בספרות חז"ל (מקבילתה העברית: צוות). בעברית החדשה משמש בעיקר תיאור הפועל בְּצִוְתָא.

סְמוּכָנוֹת

■ (באנגלית: commensalism)

סוג של צוותאות שבה יצור אחד נשכר מהקשר ההדוק עם היצור השני, ואילו חברו אינו ניזוק (ובזאת הוא שונה מטפיל שמתקיים על חשבון הפונדקאי).

היצור הנשכר הוא סְמוּכֵן (commensal).

דוגמאות: דרור הבית האוכל עודפי מזון של האדם; שרכים הצומחים על עצים ביערות גשם.

המילה סְמוּכָנוֹת והמילה סְמוּכֵן חודשו בהשראת הביטוי "סמוך על שולחנו של...", כגון "גדול וסמוך על שלחן אביו – זהו קטן, קטן ואינו סמוך על שלחן אביו – זהו גדול" (בבא מציעא יב ע"ב).

חִי-עַל-חֵי

■ (באנגלית: epizote; מיוונית: epi=על, zaō=לחיות)

בעל חיים יָשִׁיב (קבוע במקומו ברוב ימיו, אך שומר על יכולת נידות) החי בצמידות לבעל חיים אחר.

דוגמאות: בלוטי ים (משפחה של סרטנים) המתיישבים דרך קבע על לווייתנים או על כרישים; צדפות המתיישבות על צדפות אחרות.

הערה: חִי-עַל-חֵי אינו מתאר את יחסי הגומלין בין יצורים (כגון צוותאות, סמוכנות, טפילות), אלא את מקומו של בעל חיים אחד ביחס למקומו של חברו.

צִמְחָעַל-צִמְחָה

■ אֶפִּיפִּיט (מיוונית: epi=על, phyton=צמח)

צמח לא טפיל הגדל על צמח אחר, לפעמים על דומם כגון עמוד, וניזון ממים וממינרלים המצויים באוויר. התופעה נפוצה ביערות גשם.

לדוגמה, חזויות (צמחים העשויים מאצה ומפטרייה) הגדלות על עצים מסוימים הן צמח-על-צמח.

המונחים שבעלונים האלה הם לקט מן המילון למונחי הביולוגיה. המילון אושר במליאת האקדמיה בשנת תשס"ט. תודתנו על הסיוע בהכנת העלונים לחברי הוועדה למונחי הביולוגיה: פרופ' יוסף הלר, פרופ' יונה סלע (יו"ר הוועדה) ופרופ' עוזי פליטמן.